

750798

Життя 185

ПОДІЛЬСЬКА ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА.

М. Л. КРОПИВНИЦЬКИЙ

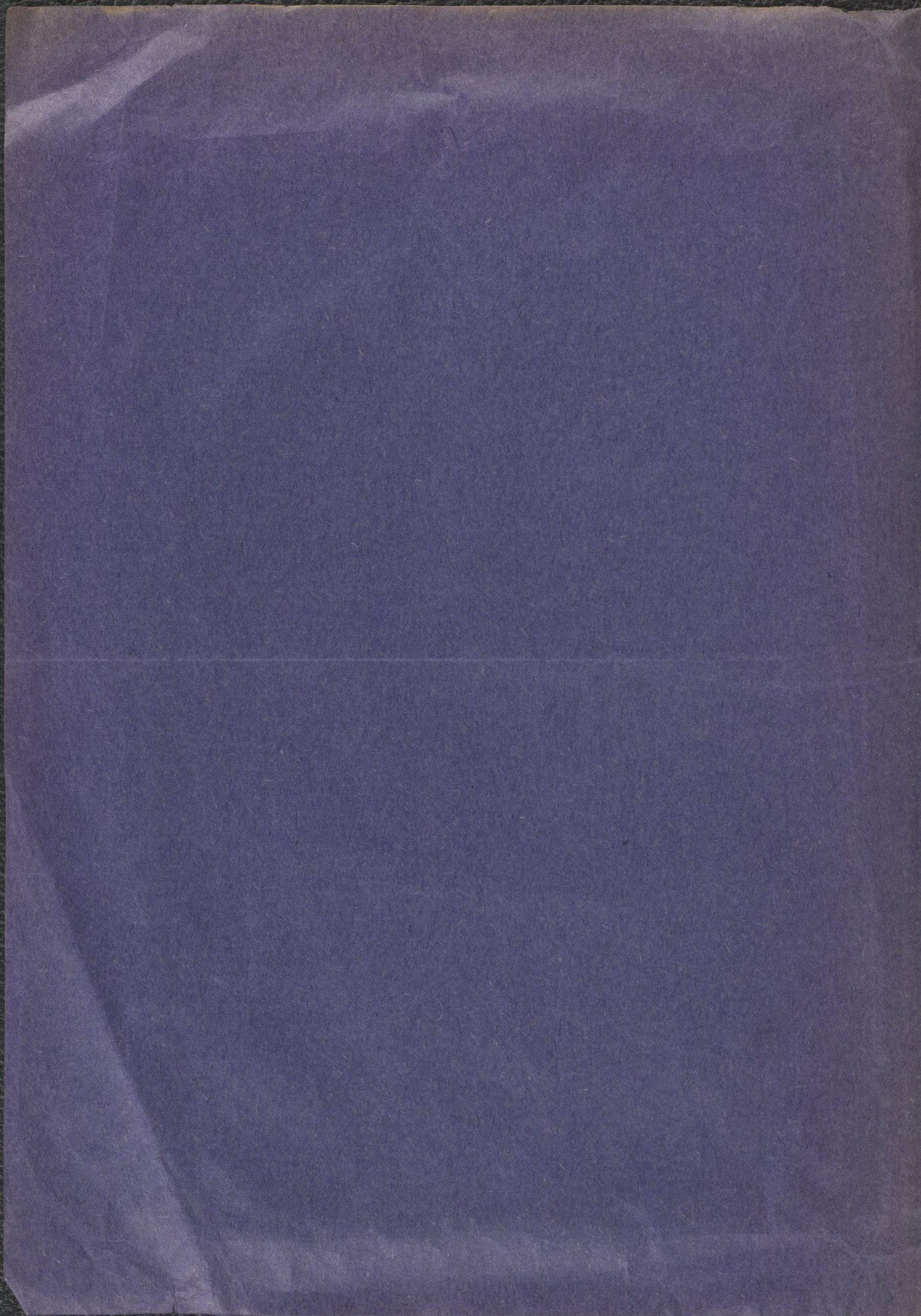
ВІЙ

фантастична комедія на 5 дій з апотезом
і з партитурою.

ЛЬВІВ—ТЕРНОПІЛЬ—НЮ-ЙОРК.

Накладом Видавництва Подільська Театральна Бібліотека в Тернополі.

Друк. А. Салевич і С-ка в Тернополі, Міцкевича 9.

М. Л. Кропивницький

ВІЙ

фантастична комедія на 5 дій, з апотеозом.

(Сюжет позичений у М. В. Гоголя).

1928.г.к. 6628

З друкарні А. Салевича і С-ки в Тернополі.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Сотник	Чабан
Панна, сотниківна	Чередник
Нянька	Петро, телятник
Хома Брут, філософ	Табунщик
Тит Халява, богослов	Горпина, молодиця
Тиберій Горобець, ритор	Перекупка, бублейниця
Стара баба	Панни
Дорош	Мужик з возом
Свирид	Баба
Оверко	Мужик
Хаїм, шинкар	Соцький
Хайка, його жінка	Циган
Пан Хорунжій	Дівчина

переодягнені
бурсаки

ВІЙ

Панни, бурсаки, перекупки, козаки, дівчата і народ.

560,798

Дія I.

Базар у Києві на Подолі.

ЯВА 1.

Перекупки (*співають*).

Допоможи, Боженьку,
Та вкористуй гоженько
Нам на добрий торг,
Щоб товару не бабляли,
Щоб поцінно купували —
Все за гроші, а не в борг.

Бублейниця.

В мене бублики пухкенькі,
Мнякі та румяні!...

Прянишниця.

В мене прянички солодкі,
Свіженькі медяні!...

Сластениця.

Сластененькі на маслиці, аж тече,
Ніхто другий проти мене не спече!

ЯВА 2.

Ті-ж і бурсаки виходять з семинарської брами.

Ми нині, лиш от сна возстав,
Веселі точимо всі ляси,
Ібо желаний день настав:
Отидем з миром во свояси.
Не хочем знати нікого,
Нікого днесь ми не вбоїмся,
Запас вчинив для чрева свого,
Ми з alma mater розпростимся.

1-ий Граматик. Василю, постри-
вай. Ось глянь, я всі бабки забрав з со-
бою, аж кешені обдулись. Будем гра-
тись дорогою?

2-ий Граматик. Давай змінюю
зо мною на горобеняток, — дивись ось
які? (*Показує горобенят*). Даси дві па-
ри за одне горобеня? (*Відходять ро-
змовляючи*).

1-ий Ритор. Хто тебе так, Оле-
ксію, свиснув в одесную, що гуля на
шоці з'явилась, мов кулак?

2-ий Ритор. А тебе хто морснув
в ошую, під оком посадив синяк, — ма-
буть була рука не легенька?

1-ий Ритор (*до 3-го*). Ой-ой-ой, як
губу ти роз'юшив, де це так?

3-ий Ритор. Не вім звідкіль узя-
лась ця біда?

1-ий Ритор. А може почав уже
свершати ночні походження? (*Балака-
ють нишком*).

Халява. (*До Хоми*). Учора було
у мене аж дві папуші, а сьогодні нема
ані шенту, ані стеблини!

Хома. Фю, це шкода, це кепське
діло!

Халява (*до другого богослова*).
Позич на люльку, Миколаю.

Богослов. Тай у мене й попілу
нема, пожди мотнись ось по рундуках
— стяжаю; тепер же ані корінчика нема!

Хома (*плює*). Погано. А як нудно
з перепою!...

Халява. Колиб було це нічною
добою, свершилиб на корчму набіг, та
похмелилисяб, а в день якось боязко.

Хома. Дневное світило смуща
одвагу? То тож бо й є. Днем тільки по-
думаєш о стяжанні і вже червонієш і
душа гряде во п'яти.

Халява. Ну, я і в день, як плох
лежить, то можу. Невже вчора здорово
переборщив?

Хома. Краще не згадуй, а то аж
досадно робиться. Просто біда, як ну-
дно і в тельбухах гуде.

Перекупки.

Паниченьки бравесенькі
Бурсаченьки гарнесенькі,
Сюди-сюди, голубчики, до мене,
Добирайте ось свіженьке у мене.

Бублейниця. Ось бублечки ру-
мяні та гожі.

Сластениця. Сластененьких пі-
ріжечків може?

Прянишниця.

Ось прянички солоденькі на меду,
Єй же Богу, нехай з місця не зійду.

Бублейн. (*до Хоми*). Ходить, па-
ниченьку, сюди, давненько вас чекаю.

Халява. Чи чуєш, Хома, гука на
тебе бублейниця, що в жовтому очіпку,
А яка моргуха!

Хома. Веселу, бач, натуру має
(*підходить до бублейниці*). Добрий день,
красуні тітці.

Бублейн. Яка вже там красуня:
віхтем змальована, сажею підведена.
(*Регоче*).

Хома (*співає*).

Моя ти любя щебетунне!
У тебе і товар смачненький,
А ще смачніші губки.

Бублейн. Який брехливий, моя
ненько?

Хома.

Невже не віриш, моя любко?
Ах, аз тебе кохаю
Так пламенно і страстно,
Вздихая ежечасно!..
Не видя же страдаю,
Що даже Боже мой!

Бублейн. Ну й бреше ловко, ой-
ой-ой!

Халява і другі.
Що він їй там тороче,
Химерне певно щось аж надто,
Вона від реготу сокоче,
Мабуть соромне щось, *de facto!*

Хома.
Рум'яненський видочок,
А бривки, як шнурочок
І зубки — перли білі.

Бублейн. Глядіть-же, щоб вас не побили.

Хома.
Ласкаві оченята милі,
Ах, аз тебе кохаю і т. д.

Бублейн. Ну й бреше ловко, ой-ой-ой!

Халява і другі.
Що він їй там тороче і т. д.

Халява. Одначе чогож це я ворон ловлю. (*Підходить крадькома до бублейниці*).

Хома. Нехай у туртури провалюсь, нехай пожре мене сам ад, коли не кохаю тебе до.. до умопомрачення! (*шепоче їй на вухо*).

Халява (*краде бублики і запихає в кешеню*). Ніяк засунуть не вмудрюсь, ти їх... туди, вони назад, ти їх їсти, а вони гратись!...

ЯВА 3.

Авдитори (*виходячи з брами*).

Граматики і ритори,
Воздайте мзду авдиторам!
Вельковозрастні остолопи,
Носящі на тварях тропи;
А котрий здумає зхитрити,
Того по лапах будем бити.

Граматики і Ритори (*ховаючись за більших*).

Минулося ваше панство,
Ясновельможнее гетьманство.

Всі, крім авдиторів.

Ми нині лиш од сна возставіт. д.

Авдитори (*бундючно проходять*).

ЯВА 4.

Тіж і Тиберій Горобець.

Тиберій. Братіє, смирітись, внемліте, к'речам моїм слух преклоніте.

Хор.
Сіленціум, пацієнціум!

Тиберій щось нам промовленціум!

Тиберій. Воззрите! Ідуть на базар вози, везуть селяне на продаж всяку живність: поросята, чуєте, як кувікають? Качки такають, гуси герготять, кури сокочуть. Давайтеж не вдарим лицем в болото і заспіваємо якунебудь кантату, та так, щоб у селянина аж мороз поза шкурою пішов, щоб спершу він здивувався, а потім заголосив; тоді вже він мусіти-ме дати нам усякої живності і овочів до схочу; а це нам на дальний путь саме потрібне.

Халява. Молодець Тиберій! Так будемо ж співати жалібно і торжественно!

Тиберій. Я почуваю вже добру поживу.

Халява. Гайда навперейми, он до того воза, на котрім з клітки виглядають гиндичі голови. (*Всі пішли*).

ЯВА 5.

Тіж і Панна Сотниківна.

Хома (*до бублейниці*). Так он як я тебе кохаю — віриш?

Бублейн. І присягнетесь? (*Тихо говорить*).

Панна. Колиб мені його ще хоч раз останній побачити? (*Побачивши Хома*). Осьдечки він!... Так, так, я не помиляюсь, це він, котрого я торік уперве побачила, котрий ще від тоді опалив мое серце! Тепер, я немов оживаю, смуток і горе одлинули від мого серця!... Це він! Шкода, що не сам, з перекупкою розмовляє... Не осмілюсь підійти...

Бублейн. Така-б то й справді гарна?

Панна. Хочби-ж словечко з ним перемовити. Самій підійти—незручно. Кого-б же попрохати, щоб?...

Бублейн. Годі пустословить!

Хома. Ввергаєш, жено, мя в печаль!

Панна. Як зветься він, колиб спитати кого?

Бублейн. Кажу-ж вам, що не вірю, не вірю!...

Панна (*постерега*). Либонь він не розмовляє з перекупкою, а залицяється?...

Бублейн. Рукам волі не давайте!

Хома. Помру, пропаду!...

Панна. Невже він її коха? (*Хома обнімає бублейницю*). Що бачу? Він пригорта її, обніма!...

Бублейн. Геть-те!... Як ще хто побачить!

Хома. Не сила моя дальше здержуватись. (*Починає її цілувати, а другою рукою бере з корита бублики і запихає у кешеню*).

Панна. Ой, Боженьку!... Так, так, він її коха! Нащо-ж я це побачила, ой смерте моя!

ЯВА 6.

Тіж і Халява.

Халява (*несучи сало і ковбаси*). Є і сало і ковбаси: кой-що випрохав, а кой-що стяжав!

Панна (*до Халяви*). Скажи будь ласка, хочу я спитати...

Халява (*з жахом*). Про віщо?

Панна. Як звуть он того, що... Хто він?

Халява. Хвилософ то є, Хома Брут! (*Пішов*).

Панна. Отрута то моя і скруха! Побачила — зраділа, спізнала — помираю! Алеж це помилне, безглузде кохання, помре у моїй душі! (*Хома лебедуючи відходить на бік з бублейницею*).

Хома. Кажу тобі, моя чарівнице,
що страчу себе, коли не покличеш мене
сьогодня на смачний обід.

Панна (*співає*).

Ой, чи давно-ж це було,
Що моє біле личко цвило,
Як рожевий цвіт?

Чому ж так раптом світ
Немов померк мені і огид?

Хай дівоча краса змарніє,
Хай коса руса посивіє,

В очах чарівний промінь згасне,
Душа боляща нишком засне—
Пропало, вмерло все в мені!

Ні до кого прихилитися,
Ні з ким жалем поділитися,
Ніхто серденька не в спокоє,

Ох, ніхто трудне не загоє...
Ох, і тяжке-ж моє горе! (*іде*).

Хома (*з нечевя побачив панну*). Ах,
щож це за личко біде та гарне, а по-
стать, погляд?

ЯВА 7.

Тіж і Нянька.

Нянька (*до панни*). Мій Боже ми-
лий! аж ось де ти, а я вже так була
злякалась. Як це ти відбилася від нас?
А ми за тобою по всій церкві дивились
і в подвір'ю Брацького і в садку...

Панна. Я... ходім. Не знаю, якось
заблудилась я і тут опинилась...

Нянька. Ти, мов, непритомна?
Ходімо мерщій! Що це з тобою почи-
нилось?

Панна. Ох, стій, дай ще раз по-
дивлюсь, в останнє, більш не побачу!...

Няня. На кого подивишся?

Хома. Божественна краса!

Няня. На чію ти так задивилась
вроду, чи на карі очі, чи на гнучкий
стан, чи на жупан дорогий, самоцвітний?..

Панна. Вже надивилась до схочу,
більш не побачу!

ДУЕТ:

Панна.
Покохало моє серце
Його до загину.

Нянька.
Що ти кажеш? Це хтось зглазив
сердешну дитину!

Панна.
Палають мрії, думки мутніють,

Нянька.
Ручки холонуть, уста німіють.

Разом.
Ой, як же серденько ^{твое} _{мое} тріпоче,
Немов із грудей вискочить хочє!...

Панна.
Торік я його уздріла,
На вік закохалась...

Нянька.
Чи не з того, голубонько,
Що ночі жахалась?

Панна.
А він з другою тут женихався...

Нянька.

Ой, хтож він такий,
Звідкіль він взявся?

Разом.

Ой, як же серденько ^{твое} _{мое} тріпоче,
Немов із грудей вискочить хочє!..
[(Пішли).

ЯВА 8.

Тіж і Халява.

Халява (*до Хоми*). Пора нам,
друже, в путь дорогу.

Хома. Ти бачив зараз, хто вона
і звідки?

Халява. Якась-то панна, а звідки?

Хома. Чи не мана це?

Халява. А, нехай собі! (*Махнув
рукою*) Подержи лиш мою керею, (*ки-
дає йому на руки керею*), а я піду стя-
жаю бакалії (*пішов*).

Хома. Це не панна, то якась ди-
вна, чудова мрія!

ЯВА 9.

Селянин виїздить на возі, поруч з ним сидить Ба-
ба. На возі усяка живність і бгородина.

Халява. Братіє, сюди! (*Бурсаки,
опріч Хоми збігаються до нього*). Від-
кашлюйтесь мерщій! (*Задає тон*). Ут-
ми-соль-ут!

КАНТАТА.

Бурсаки.

Хто вбогому всечасно помагає,
В бідах стомленна захищає,
Незримо в ком добро тече,
Во оном завжди Бог живе!
Хто ділом помага, не словом,
То той собі приуготовив
Життя на небесах нове,
В таким-бо завжди Бог живе.
І ти, о чоловіче, возмищаш
В собі свій рай, бо серце маєш
Чистійше, мов скло нове.
В тобі бо завжди Бог живе.

Хома.

Ой, щож то за дивна краса:
Очі, як зіроньки сяють,
Бровонькі чорні, руса коса,
Чи вже-ж коли злиняють?

Бублейниця (*підходить*).

Чого замислився, паничу?
Ну годі сумувать, я вірю,
А щоб подать тобі надію,
Обідати до себе кличу.

Хома.

Не бачив ніколи такої:
Струнка та хороша на диво!...
Прошай на віки супокою,
Ніщо мені на світі вже не мило!

Бублейниця, разом з бурсака-
ми і Хомою:

Які солодкі словеса,
Наскрізь мене проймають,
За теж і сало й ковбаса
З обідом вас чекають!

Бублейниця щось шепче Хомі,
він засмучений.

ЯВА 10.

Під'їзять іще вози.

Селянин (до баби), Ось придивись мені у вічі, Маріяно, та й скажи: чого це вони раптом слізми понялись? Ей — ей же, я, ані на крихотку не паний, та й хйба-б же здурів я, щоб до обідні пити, а от сліз здержати ніяк не можу, дивись, як течуть, неначе аж дзюрчать! А от вгадай через що?... Мабуть через це, що оце, що школярі співають, щось надто хитро-мудро, абож вчене!

Баба. Певно! Тільки чого це вони так заздрібно поглядають на птицю та на поросят? Он той, лупатий, як вирищився!

Селянин (плаче). Бог з ними! Давай вже їм печене і варене!

Обидвоє (даючи). Моліться, братіки, за нас.

Баба. Я звусь Маріяна.

Селянин. А я Опанас!

Обидвоє. За родителів померших теж помоліться!

Бурсаки. Ого-го, ще як помолимось! (Забирають дароване, ховають у мішки і ідуть до дрвгих возів).

Селянин. Сказано-ж бо: „премудрість!“ А що воно, чи ми-ж утнемо?

Баба. Хйба дяк розтолкує?

Селянин. А може це, що сегодня живемо, а завтра?...

Баба. А Бог его святий знає.

Селянин. Велика вумність заховується у цих словесах.

Баба. Ох, гріхи наші тяжкі!

Селянин. Егеж! Все, мовляв, Боже, тільки гріхи наші... О, Господи, возвах!...

Халява (гука). А ну, братіє, до гурту! Гляньте, як дневне ярке світило радісно зійшло і всю природу освітило, звеселило все навколо і наш жаданий путь (деклямує).

Зазеленіли трави — лопухи,

Запіли птиці — пітухи!

Нуж, мерщій скидаймо чоботи і онучи та ховаймо у мішки; у кого на плечах зайве верхотуря — скидай і його, бо вже бачу, що буде нам душно іти під спекою лучей палячого світила, бо ні хмарки в високостях. (Роззуваються і ховають онучи, а чоботи чепляють на палиці).

Всі (співають).

Кондиції жаданні наступили,

Нас всіх до дому відпустили,

Ідем, ідем ми в дальний путь,

Чого-ж нам більше баритись тут?

Халява (підходить до Хоми). Хо-мо, а нумо рушаймо в дорогу.

Хома. Хйба за мною тільки й діло стало?

Бублейниця (тихо до Хоми). Приходьте-ж сегодня до мене, ковбаси і сало вас ждуть та ще й вареники зі сметаною!...

Хома. О, вселюбезная вдовице! Смачні твої іства, а ще смачніші речі, але-ж аз днесь сице опечален. (Іде до гурту).

ФІНАЛ.

Бурсаки.

А-ну, а-ну, а-ну, а-ну!

Мерщій ставаймо друзніщ в лаву,

Забудьмо бурсу нависну

І дружно воспоем на славу!

Перекупки.

Паниченьки бравесенькі,

Школяррики гарнесенькі,

Благаємо ми вас,

Згадуйте про нас!

Бурсаки.

А вжеж, а вжеж, а вжеж,

Що нам нераз гикнетесь,

Не раз, не два дрібними

Слізми обіллеться!

Селянин і Баба (здивовано).

Тільки що співали сумної,

Тепер, чи-ба, заспівали якої?!

Бурсаки.

Ми в отчій дом стопи своя напра-

[вим,

І всі заботи здесь оставим —

О книгах мудрих і учених

Отложим попечеміє.

Халява.

Ой, гоп, та по малу,

Як пошила штани з валу,

Як пошила та й наділа,

Кажуть люде, що до діла!

Хор.

Гоп, мої гречаники, гоп, мої білі,

Чого-ж мої гречаники на скорині

[сілі!

Халява.

Приїхали паничі,

Гречаники у печі,

Приїхали школярі,

Гречаники на столі!

Хор.

Гоп, мої гречаники, гоп, мої білі

[і т. д.

(Один бурсак починає танцювати, останні підспівують, пішли).

ЗАНАВІСА.

Дія II.

Мара водить.

ЯВА 1.

Хома і Халява (в глибині). Ти-берій (за лаштунками).

Хома (співає жалібно),

Вже вся природа погрузилась

В дрімоту сладостних надій,

Чого-ж, душе моя, смутилась,

Ужли печалень жребій твій?

Той образ панни не забутній,

Він скрізь ввижається мені,

Чарівний погляд і могутній,

Его не злишусь я і в сні!...

Х а л я в а. Годі, друже, співати, завів такої сумної! Ти глянь, як зразу навколо потемніло, замовкло все і немов оніміло, хоч би де глас що подало?

Х о м а. Тяжко мені на серці, думки мутять душу!... (Гукає). А гов, Тиберію!

Х а л я в а (гукає). Вайло!

Т и б е р і й (вібгукує). Опріч треклятих репяхів, лисичі норі тут повсюду... Хай ему враг з такою ходою, я далі йти вже не хотів.

Х о м а. Шукай, шукай там шлях, паскудо, бо як не шукати-меш, чуприна буде мнята знов.

Т и б е р і й. Та куди-ж він у ката щез цей шлях? От морока!

Х а л я в а. Чи не дратує оце нас біс?

Х о м а. Стривай, чи то не верби? (Присідає). Неначе манячать?

Х а л я в а. В ночі бурян здається за ліс, а копиця за цілу гору.

Х о м а. Це дивина! Здалось, що зараз мусів хутір бути?

Х а л я в а. То-то, що здалось!...

Х о м а. Чи там у пляшці не зосталось хоч краплини?

Х а л я в а. Де там зостанеться, поминай як звали?

Х о м а. Хоч пропадай!

Т и б е р і й (гука). Це певно якась мара нас заплутала!

Х о м а. Ні чортового кулака не видко!

Т и б е р і й. Даремно блукатимем усю ніч.

Х о м а. Колиб хоч на серцеві не так було тяжко... Ця ніч!...

Х а л я в а. Ніч справді дуже темна. Колиб хоч хутір швидче з'явився...

Х о м а. Либонь ця ніч нам так не обійдеться?

Х а л я в а. Чи не відьма нам яка оце шкодить, може навмисне водить?

Т и б е р і й. Оце так пригода: не при дорозі і не при обнозі, а в степу, мов на безкраім морю!...

Х а л я в а. А, знаєш, друже, що? Чи не лягти нам отут та підночувати, а світом можна роздивитись, куди ми забрели; а то, щоб де у кручу не ввалитись та вязів не поскручують?

Х о м а. Щоб до знесилення втомившись лягти, не підкріпившись хоч шматком хліба, або що? Щоб отут розтягнутись, немов голодний пес?...

Х а л я в а. То сядемо та хоч взуємось. (Сідає і взувається). А цить! Он, чуєш, загуло? Ну й живіт же мені підвело так, що здається стріскав-би й собаку!

Х о м а. Чи не нечиста сила то гуде? Зразу водила, тепер завила!...

Х а л я в а. Нехай вие.

Т и б е р і й (гука). Либонь, ген — ген могила!

Х о м а. Ач, як вие!

Х а л я в а. Я... я не боюсь.

Х о м а. Та й я не то, щоб той... Та й сумно-ж...!

Т и б е р і й. Ой — ой!... Спіткнувся! Отуди до біса! Все верхотуря подралось, зосталось одне руб'я та лахміття!

Х о м а. Тепер уже гуде!... Давай хоч гукати-мем, щоб тугу розігнати. Чи може заспіваєм?

Х а л я в а. А я оце думаю, чи не майнути мені, місто домів, на Запоріжжя?

Х о м а. От іще вигатав. Пожди, на той рік може у купі майнемо?

Х а л я в а. Чи й справді? Ну, то давай хоч співати-мемо. А це буде найзручніше, як у двох, або ще кількох підмовимо.

Х о м а (співає).

Де ти бродиш, моя доле,
Не докличуся тебе?

Доси-б можна дике поле
Пригорнути до себе.

Все питаю, все шукаю,
Аж серденько ізвялив!

Чи на морі ти з купцями

Ділиш з краму бариші,

Чи в хоробах з панянками

Ти регочешся в ночі?

Ой змилуйся, моя доле,

Прийди до мене хоч на час,

Хоч посидь-же біля мене,

Той тому я буду рад!

Чи при місяці в осоці,

Чешеш коси русалкам;

Чи на небі, крізь віконце,

Сучиш дулі біднякам?

Все питаю, все шукаю і т. д.

Чи у полі, при долині

Диким маком ти цвितеш,

Чи у лузі, на калині,

Ти зозулею куєш?

Ой змилуйся, моя доле, і т. д.

Х а л я в а. Це вже надто завели жалібної.

Х о м а. Щось лихе коїться зо мною...

Т и б е р і й. Куди не сунься, один будяк!...

Х а л я в а. Переночуємо тут.

Х о м а (встає). Ні, ночувати тут не зручно. (У цей мент з'являється хутір і вогонь у вікні).

Х а л я в а. Чи то не хутір?

Х о м а. Так і є, що він, хутір!

ЯВА 2.

Тиберій вибігає.

Т и б е р і й. Гляньте, гляньте, хутір онде!

Х а л я в а (бе його в лоб пальцем). Чого радієш, stulte homo, бачимо і без тебе, що хутір!

Всі троє. Ходімо-ж, будемо проситись..

Щоб нас пустили ночувать.

Та цур просить, не відступать,

Хочби прийшло в кулачки битись!

А ну-ж бо разом. (Підбігають до дверей і гукають). Відченить!...

ЯВА 3.

Баба стара, (з'являється на порозі з ліхтарем). Хто там так грізно гомонить?

Хома.

Пусти, бабусенько, до хати.

Халява.

Насилечку сюди прибились!...

Тиберій.

Та так нещасні потомились!...

Всі.

Що хоч живцем тут помирати!

Баба.

А хто вас зна, що ви за люде?

Хома.

Народ ми, бабко, хитровчений,
Письменні люди ми, не прості.

Баба.

Ой, задам вам хутко хлосту,
Чи часом ви не бусурмени?
У мене повен двір народу!...

Троє.

Ми християнського всі роду.

Халява.

Це на яка небудь проява,
Аз есьм богослов, Тит Халява!

Хома.

А з ним, ось поруч тут,
Хвилософ, Хома Брут!

Тиберій.

А третій, — бравий молодець:
Ритор, Тиберій Горобець!

Халява (до Хоми). Я носом чабака, либонь, уже чую?

Хома. Мабуть на наше щастя чумак у дворі ночує, можна буде пожитись.

Тиберій (тихо). Мені здалеку ще пахтить чахоня, та ще й свіжопросольна.

Всі. Давайте невідчепно проситись, щоб впустила. Ой, бабусенько, впусти, спасення собі заробиш!

Баба (дивиться у щілину). Ніяк не роздивлюсь з просоння! (Роздивляється).

Якіж здорові лобуряки,
Немов, із лугу гайдамаки!
Ні, не пушу я вас п'янюг,
Геть хвильозопи і богослови
І всі учені пустослови,
Щоб не смердів ваш тут і дух...
Не хочу я таких гостей, боюся...

Хома.

Умилосердся-бо, любая бабусе,
Загрій юнців, во отчій дом гря-
[дущих;
Де тільки зможеш, там нас при-
[мости,
Лиш на ніч, просймо, всіх трех
[впусти!

Баба. Та й остогидли-ж ви вже, проклятуші. Ну, йдіть! (Відчиняє браму).

Троє (прожогом). Це орtime, це bene!...

Баба.

Як тільки-ж вкратете що в мене,
То вже просю не здивувати,

Геть повипихаю в шию з хати,
Хоч ви і вчене добродійство,
Та ще на вас спушу й собак!...

Халява.

Чи піде-ж в ум таке злочинство!
І нащо отаке казати?

(Пританцьовуючи співає).

Ой, бабусенько, гарненька,
Не старенька — молоденька,
Де зможеш там нас примости,
Хоч на печі, хоч на перині,
Або на лаві, чи на скрині,
Від грізних стихій захисти
Охладивающії члени!

Троє.

І будеш днесь превознесенна
Ти нами за сіє до хмар!

Баба (махає рукою).

Видали ми таких прочвар!...

Хома.

Коли ми що, чи як небудь,
Або там що, або або-що,
То нехай нам будь — що будь
І таке вже, що і не знати що!

Щоб у ніч світ-сонця нам не бачить,
а в день ні зірки, ні місяця і хай нас
минуть пекельні муки, коли ми — не
ми! (Халява краде з воза рибу).

Баба. Та годі вже Лазаря співа-
ти! Видали ми таких нераз, що словами
душу вивертає, а тим часом руки в ки-
шені запускає.

Халява (у бік). Не знаю, чи чабака, чи карася потяг, а щось помірне.

Баба. Геть від возів подалі, щоб
часом ваші вчені руки не зачепились за
чумацьку рибу.

Халява. Ну і як би ми так
умудрились?

Хома. Цеж, слава Богу, в дворі,
а не на роздоріжжю, щоб... (побачив
у Халяви в кешені рибу, перекрада).

Тиберій. Це-б було вже справжнє
злодійство! (Краде з воза рибу).

Халява. Це не про нас річ!
(Краде в друге).

Баба. Годі розводить теревені!

Хома. Та й неймовірна-ж ти, бабусю!

Баба. За вами хвилозопами тре-
ба мати добре око, підголите так, що
і не зоглянешся.

Халява. Може хто другий під-
голе, тільки не ми. (Тягне рибу з воза).

Баба. Годі плескати ка-зна що!

Хома. А що, бабусенько, колиб
хоч трішки слізок Адамових, як той ка-
зав?

Баба. Обійдеся і без слізок.

Хома (на бік). Бодай тебе біс
ухопив!

Халява. Ну, то де-ж ми, бабко,
будем спати?

Баба. Одей, під припічком у ха-
ті. (Штовхає Тиберія).

Тиберій.

На тоще брюхо, та ще й на сухо?

Ну що-ж робить, смирюся духом.
[(Пішов у хату).

Баба (до Халяви). А ти, отамечки в коморі. Тільки я тебе запру, бо щось ти мені здається не таким, як люде.

Халява. Ну що-ж, я пристав і на це, щоб хоч і в комору, я не спорю; а тільки що на сухо, якось не звично і аж чудно!...

Баба (замикаючи комору, до Хоми). А тобі, чорнявий, у хліві буде найкраще: з одного боку саж, а з другого теляча закута.

Хома. Сусідство обобіч пахуче.

Баба (сміється). За теж тепло так, що й печі не треба, заснеш як на пуховиках; а ще як приверзеться у сні яка небудь краля, хоч така як я, то й зовсім тобі буде як з медом (регоче).

Хома. Ні, краще, бабко, не ввижайся у сні, а то на смерть перелякаєш.

Баба. Ну, годі, спи вже... Ось — ось, мабуть, і півні заспівають.

Хома (дивиться на небо). Віз уже зовсім сторч став.

Баба (дивиться на зорі). Он і дівка вийшла вже по воду, а волосожар, немов захмаривсь, мабуть на дощ та на негоду! (Пішла бормочучи у хату).

Хома. У хліві переночувать, оце так — так! Ну що-ж, як кажуть, на безрибю і рак риба, а на безлюддю і з Хоми пан. Постелю-ж я мерщій жупан, сиріч единственну хламиду і з миром аз ко сну отиду. (Роздягається і стелить). Земле, обраться в ложе пухове, звичайно, що сіє совпаденніе нам не нове! (Лягає). Стривай, потрапезую з голодухи. (Виймає з кишені рибу). От колиб іще чарочку сивухи. (Ість).

Халява (з комори). Амісе, ти щось либонь їси?

Хома. Егеж, завязку з тієї ковбаси, що ти сам стріскав всю у дорозі.

Халява. Вічна пам'ять їй, небозі, смачна покійничка була.

Хома. Ну, будемо спать.

Халява. Коли-б ми оце були на Подолі, вжеб хоч кров з носа, а добулиб хоч по невеличкій чарчині?

Хома. Не нагадуй, хай їй враг, оскомину тільки нагониш. (Сплювує). Здається, за яку небудь півчарку давсяб зуба вирвати. І нагадав же! (Сплювує). А хай їй — аби що? (Бе по морді свиню, яка присовує рило). А ти вже і з'явилась тут? Чю — чю! Хоч і підкріпився та якось не по людськи, на сухо. Коли-б швидше заснути, щоб не смоктала так досада за серце. (Помовчав). Хотів-би я дізнатись, чи то була панна, чи мана? Неначе, колись, десь її бачив?... — А де?... — Ні, не пригадую. А яка ніжна, немов квітка, а біла, як снігова хмара, чарівна, як любий сон!... І вродиться-ж, на жаль, така краса! І де вона зросла, відкіль з'явилась?... Мабуть, торік я таки її бачив, але на одну мить, чи може ще давніше? (Позіхає). Чого це у мене так очі засвербіли? Десь я її таки бачив... Хто вона? Мабуть величного роду, це видно з по-статі і по поході. (Дрімає). А може во-

на відьма? Може нарочисто перекину-лась, щоб... (Дрімає). Відьми завжди з'являються в північ... Треті півні крикнуть — щезають... Як зразу десь за-дзвеніло!... Це у мене в усі... Дзінь!... Панно, розкоше, квітко!... Щоб побачити її раз і вмерти.. (засипляє. В глибині за-саяв місячний промінь, Панна з'являється в блакиті неба).

Панна (співає).

В той мент, як тебе я спізнала,
Дитячим серденьком так покохала,
Що думала про тебе що день і що

[ніч,
І вбачався ти ніби, як в сні, так
[і в віч:

З чистим серденьком,
Як дитяча сльоза,
З світлою душею,
Як та рання роса,
А ти, ох!... Отруто моя,
Лиха скрухо моя,
Другую покохав!

Ох, за віщо-ж мій вік молодень-
[кий, за віщо пропав?

Ох, за віщо-ж мій видочок мар-
[ненько зов'яз?

Бодай твое серце, та що день
[сушилось,

Бодай твої думи та що день тру-
[їлись,

За те, о зраднику любий, що дру-
[гу ти покохав,

За те, що мій вік
Даремно пропав,
За те, що видочок мій,
Не цвивши, зов'яз! (Зникає).

Хома (схопився). О, панно! Кра-со!... Постій, зупинись!... Це певно хтось наплів на мене якусь нісенітницю!... Я тебе одну кохаю, тобою дишу!... Може через те тобі здався, лебезуном, що ніби біля бублейниці умізгався? Ей же, ей, сіє я лиш, кажучи отверто, свершав по традиції, для ради чревоугодження, ідя на кондиції в невідомое пространство, по образу пішехожденія!...

ЯВА 4.

У хліві відчиняються двері і Панна перекинута в стару бабу, тихо входить.

Хома. А що тобі, бабусю, тут треба? Чого-ж мовчиш? (Баба наближається). Послухай, бабко, тепер же піст, Петрівка... ні, ні, я зовсім не таке ледащо, щоб... У мене і на думці нема, щоб оскоромитись, та ні защо в світі!... Поклади отут зараз переді мною тисячу дукатів, то тоді звіришся, що я зовсім не з тих, що привселюдно очі в небеса возводять, а на одинці гріховодять. (Баба наближається). Як страшенно у тебе очі блищать, та хай тобі лихе!... От навязалась!... У мене вже, ніби, почина чуприна лізти до гори... Бабусю, та геть — бо, змилуйся!... Бог з тобою!... Оце напасть... (Баба хапає його за руки). Ой, що зі мною коїться? Душно! Горить у мене! Мороз по тілу, мов оливом цілого мене заливає, отерпаю! (Хоче бігти і не може, баба розставляє руки).

Рук не можу піднести, одеревеніли! Ой, пусти, бабусенько! Ради Бога, я, я!...
(Баба складає йому руки, нагинає голову, скаче йому на спину і починає бити мітлою).

Як серце виразно затокотіло!...
Ой, нозі мої, нозі втомленні,
Задриботили, наче шаленні!...
Прагнуть вже мчатись в степи
[незупинно,
Через бори, луги й долини!...
Раптом на серцеві повеселіло,
В низу так рясно все замиготіло:
Трава, дерева, байраки, гори,
Яри, долини, могили, море...
Я бачу з осоки русалки спливають;
То поринуть вони, то виринають,
Співають гарно, мов дівчата в полі,
А голосочки чисті, як дзвіночки!...
Їх лоні, перси їх—білійш сорочки...
Їх очі сяють, мов яснії зорі...
А нище що, не роздивлюсь?...
Музика гра, пташки співають,
Квітки головками кивають...
Прощайте, вище понесусь!

(Зникає, а через хвилину летить горою).
Аж ось коли я розтлумачив,
Який це біс мене вкульбачив.

(Починає заклинати).
Цур тобі, пек,
Сімсот болячок і глек!
Паскудо проклята,
Гидото пиката, —
Заклинаю тебе ладаном і кадилом,
Страшною свічкою і хрестом,
Иди ти, жабяча зводнице,
Гадюча гріхпроводнице
Не на людське горе,
А в пуцу та в нетри,
За ледове море,
Де ні дерева, ні трави,
А снігове поле,
Скала на скалі —
Сім кіп болячок твоїй голові!
Тут тобі не відьмувати,
Моеї жовтої кости не сушити,
Крови з моїх жил не смоктати,
Серця тобі мого не вялити.
ТЬфу, тьфу, тьфу, тьфу!

(Зникає, а через хвилину на бабі їбе).

А, скинула!
Тепер-же і я тебе напарю,
Щоб в друге так не мордувала.
(Бе її мітлою і зникає, потім жечеться за нею з поліном і бе).

Панна (ледве промовляє). Не можу більш!

Хома. Заговорила? (Підбігає). Не відьма це, що бачу я?

Панна. Ох, Хома, помираю я!
(Закриває очі і падає).

Хома. Як, що таке? Це дивина, чи справжня панна? (Пізнає). Це вона, вона? Це та! Зомліла? Цеж та, що бачив я в ранці на базарі. О, горе мені злочинцеві, прочварі! Померла, га? Я вбив її? Я, я вбив! О, Божа сило, дай їй жити, Тебе благаю!... Іде хтось там? Ні, хтось гукає?! Куди-ж подітися мені? О, страх напав на мене і трясовиця, куди, куди-ж мені скритися? (Втікає з усіх ніг).

Дія III.

Корчма на Чухрайлівським шляху.

ЯВА 1.

Хаїм ходячи по хаті співає мельодію без слів.
Хайка вяже пончоу.

Хаїм (глянув у вікно). Ой, любовню, Хаю, ой вей, вже либонь дідько несе нашого пана, а за ним ціла юрба халамидників. Це вже він щось вигадав! Я вже, неначе, боюсь...

Хаїм (підбігає до вікна). Ти кажеш: „Халамидників“? Які-ж то халамидики, ти придивись, мамуню, то зовсім не халамидики. Хіба такі бувають халамидики? То бурсаки, вони певно вже ідуть на кондиції. Забув, як торік вони тут приходили, або й позаторік, то раз не долічились ми гиндика, а вдруге двох гусей?... Треба буде сказати наймищці, щоб стерегла добре птицю. (Гукає у двері). Марто, Марто, а де ти там? (Голос за лаштунками: „А чого там?“) Позагонь всю птицю у закути та позамикай!

Хаїм. Ой, Хаї! Мені чогось млосно стає, я не знаю, чого моя сміливість зовсім покинула мені, — га?

Хаїм. Ша, Хаїм, ша! Ще трохи потерпи.

Хаїм. Думаєш, що сьогодні пан мене не шмагати-ме? А чогож мої плечі вже сверблять?

Хаїм. Нехай шмага, аби давав дукати.

Хаїм. Ой, яб уже не хотів і дукатів.

Хаїм. Не хочеш дукатів, ти, Хаїм не хочеш дукатів? Хіба вони погано бряжчать; тобі не до вподоби, як вони бряжчать?

Хаїм. Ой, Хаї! Як побачив я пана, то розум мій зовсім перекрутився... Мені здається, що шкура дороща, ніж дукати?...

Хаїм. То тобі так здається: шкура загоїться, а дукати... (Виймає з кишені і підкидає на долоні). Чи чуєш, як вони дзвенять? Чи є у світі краща пісня, чи музика над цю пісню? А як буде їх у нас десять сот?...
Хаїм. Скільки ми тепер маємо, Хаї?

Хаїм. Вже маємо сімсот.

Хаїм. Ще три сотні?

Хаїм. Пан дає по дукату за нагай.

Хаїм. Хаї, я вже сміливим зробився, нехай швидче пан бе. Ой, три сотні шє!

Хаїм (сміється).

Як мати-мем десять сот дукатів, То зараз покинем оцю хату, Покинемо корчму цю, цей степ, Та купимо камяницю і склеп. Гандлювати-мем намистом, Хутром, аксамитом та едвобом, Кармазином...

Хаїм (зрадів, аж танцює).

Ой — вей, ой — да — драдом, Хопа—хопа, ой—ди—де—драдом!

Х а я.

Мати-мем дукати, то буде нам
[шана,
Не будем боятись найбільшого
[пана.

Як дукати бряжчати-муть,
Всі будуть витати нас гречно;
А ми зовсім безпечно
Гандлювати-мем усяким крамом,
Найдорощим!

Х а ї м (танцює).

Ой — вей, ой да — драдом,
Хопа—хопа, ой—ди—де—драдом!

ЯВА 2.

Пан Хорунжий, за ним Халява, Горобець, бурсаки,
кобзар, і челядь. (Співають).

Не хвиля реве то на морі,
Не вітер то вие у полі,
То наш пан хорунжий гукає,
Юнацтво до себе скликає! —

Х о р у н ж і й.

Гей ви браві юнаки,
Усі жваві козаки,
Приїздить до мене в гості,
В мене хата на помості,
В мене вина дорогії,
В мене коники баскії,
Будем пити та гуляти
Злидням жалю завдавати.
Змиїв коней окульбачим,
Полювать в степи поскачем.

Гуляй до схочу козаче,
Доки твоя доля скаче!

(Входять).

Пан Хорунжий (гукає). Гей,
жиде!

Хаїм. Ось я вже тут! (Підно-
сить на тарілці 4 чарки).

Пан Хорун. А, догадався! Маєш
дуката (не).

Оце за здоровіє! (не)

А це за упокій! (не)

Оце за всіх вас! (не)

А це за грішних нас!

Хаїм. Чи хоче пан, щоб я вже
йому потанцював?

Пан Х. Не забігай наперед розу-
мом, щоб не звихнувся!

Частуй всю челядь до схочу,
Пий кожен, хлопці, по завязку,
Сідай собі дехто вхвалив,
А я, хоч тутечки, на лаві (сів).

Б у р с а к и. Це, пане, орtime, це
bene! (Пють).

Пан Х. Ну-ж, розташовуйтесь
мерщій, та втніть якесь лицедійство.

Х а л я в а.

Бардзо трудно, вельможний пане,
Біблійного щось виконати,
За це, колега наш єдиний,
Хвильософ, імям: Хома Бруг,
Вельми вдатний виконалець:
Іродіяди, Пентефрії,
І прочих коварних жен —

В путі сокрихся. Где, не веми.

Пан Х. То втніть не хитре щось,
аби химерне.

Х а л я в а.

Потщимся, пане наш вельможний,
Вам виконати інтермед несложний,
Даби персоні вашій догодити,
Все мусимо найщирше учинити.

Пан Х.

Доладня мова твоя й любя,
Ти вчений, бачу, не-аби як!
Ну, хутко-ж, зараз все владнайте.

Халява (до бурсаків). Братіє, завісу
роспинайте! (Бурсаки беруть велике ря-
дно і перегороджують хату, ідуть по-
тім за рядно).

Пан Х.

Гей, жиде! Граєм у загадок з тобою,
Доки всни там впорядкують.
Котру вгадаєш — маєш три дукати,
А не вгадаєш — будемо шмагати?

Хаїм.

Я згоден вгадувать сьогодні,
Завтра і післязавтра,
І, і... Я хотів-би що-дня!

Пан Х.

А нуж, вгадуй хутко, зразу.
„А що сьогодні не гуло,
Чого учора не було,
А завтра не вгадаєш?“

Х а я (тихо). Хиба ти не вгадаєш.
Хаїм? (Показує на небо).

Хаїм. Це мабуть, буде грім, па-
нуню?

Пан Х. Три дукати взяв, жиду-
ню (дає).

А ти, жидівко, не втручайся,
Пють не до тебе й не витайся.
А ну загадуй, жиде, ти,
Твоя черга тепер, мерщій?...

Хаїм.

А ось... яку... я загадаю вам:
„Хто заразом співає й скаче,
В одноряд сміється і плаче,
Вмить обертає радість у горе,
Переліта гори і перепливає море?“

Пан Х. Звичайно: „думка!“ Гей,
Авраме, а всип йому один десяток! (Гай-
дуки готують нагаї).

Хаїм.

Я загадаю другу, пане!
На віщож зараз бить,
Ми може будем квіт?

Х а я. Хаїм, нехай шмагають!...

Х а л я в а (переодягнений).
Вельможного пана позволю спитати,
Чи дозволяєте нам починати?

Пан Х. (до Хаїма).

Я свого тобі не подарую!
Десять нагаїв у борг закарбую!
(до Халяви).

Хай починають, призволяю!

Х а л я в а (вернувся за рядно, там
починає хор співати).

Днесь ради вельможного пана,
Ми дійство комедійне утворимо,
Жли точію ми тим догодимо,
То нам воздасться справжня
[шана.

Пан Х.

Сказати по правді, піснь перед-
[мовна,
Превельми скусна і надто чудовна.

Рядно розсувається на дві половини, бурсак переоб'ягнений мужиком, тягне на мотузці другого з'одягненого козою.

Х о р.

Антін козу веде,
Превражая коза не йде,
Він їй віжками,
Вона его ріжками,
Він їй палюгою,
Вона его дриг ногою!

Ж и д (*переодягнений бурсак вибіг на зустріч*). Кезеле, кезеле, куди це ти Антона ведеш?

М у ж и к. Чи ти, жидюго, не осліп?

Ж и д. Хиба це ти її ведеш, а я думав, що вона тебе?

М у ж и к. Проходь, проходь!

Ж и д. Ну, продавай мені кезеле.

М у ж и к. Гайда на торг, я тут не продам.

Ж и д. На торгу за гроші, а тут в борг.

М у ж и к. „У борг“? — Ач який, піди ти геть!

Ж и д. Де ти, Антоне, шапку цю купив? Вона тобі зовсім мала. (*Починає натягати йому шапку на очі*).

М у ж и к. Та відчепись ти, сатано!

Ж и д. Ой вей, яке страшне!

М у ж и к. Ах тиж, собача паро!

Ж и д. А ну, попробуй, а ну вдар?

М у ж и к. Ой, ударю!

Ж и д. На, з'їж! (*Дає йому дулю*).

М у ж и к. Ах, тиж падлюча твар!... (*Бе його*),

Ж и д. Ой, гвалт! А ну-ну ще вдар, ще вдар!

М у ж и к (*бе*). На тобі ще, на!

Ж и д. Ой вейз мір! Держить, ловить, убив мене, хамула.

Соцькій (*вбігає і два чоловіка по-няти*). А хто тут на весь живит гвалтує, начальство турбує?

Ж и д. Вяжіть его, беріть, він убив мене, я вже вмираю! Ой, вей! до пана підсудка ведіть его хутко! Він мое кезеле мені відібрав і потім по морда, по голова і по всему тілу бив мене і щипав!... Ой, у середині мені погано!

Соцькій. Антоне, чи тож правда?

М у ж и к. Та бреше, чортів син, шахрай!

Соцькій. Та цеж, либонь, твоя коза, Антоне, яж її в тебе бачив? (*До жида*). То це ти хотів чоловіка зобідити? Беріть жида за вуха тай тягніть до пана осавула. (*Жида тягнуть*).

Ж и д. На віщо за вуха? (*Відбивається, жида повели*).

Соцькій (*до Антона*). Але Антоне, щоб нам справжньої правди довідатись, то мусиш у корчму йти, постановиш могоричу, тоді твоє буде зверха.

М у ж и к. Та я не від того! (*Пішли*).

Х о р (*співає*).

Антін козу веде і т. д.

(*Тиберій Горобець переодягнений дівчиною, другий бурсак — козаком*).

Переодягнений козаком співає.

Їхав козак за Дунай,
Сказав дівчині: „прощай!“
Ти конику вороненький,
Скачи та гуляй!

Т и б е р і й.

Постій, постій, козаче,
Твоя дівчина плаче,
Як ти мене покидаєш,
Тільки подумай!

К о з а к.

Білих ручок не ламай,
Карих очей не стирай,
Мене з війни із славою
К' собі дожидай!

Т и б е р і й.

Не хочу я нічого
Тільки тебе одного.
Ти, мій милий, будь здоров,
А все пропадай!

Х о р.

Їхав козак за Дунай і т. д. (*Про-
[ходять]*).

П а н Х. (*втирає очі*).

Оцю прегарно утяли,
Мене аж слези проняли.
Гей, жиде! Хутко дай запити.

Х а ї м (*подає*). Вельможний пан,
тонкий на слези!

П а н Х,

Та пісня розбудити може
В душі питання розмаїті!

(*Бурсак, одягнений циганом, тягне
другого одягненого конем*).

Ц и г а н.

Гей криця, не лошиця,
День біжить, три дни лежить,
Море перескоче,
Хвоста не замоче!
Гаджя-бо, годі басувати,
Купуй, свате, коня змія!

М у ж и к. Та ему пора здихати!
(*Регочеся*).

Ц и г а н. Та ти глянь!

М у ж и к.

Хіба здурів я
Таку здохляку купувати,
Та їй давно пора здихати,
Либонь три чисниці до смерти?

Ц и г а н. Хрест тебе побий, пішов
четвертий!

М у ж и к. Десяток?

Ц и г а н (*сміється*).

Бравий ти хазяїн.
Давай на що небудь змінює?
А що то там, у торбі в тебе?

М у ж и к. Оце в мішку? Та це овес.

Ц и г а н. Ото-б-то він уже і весь?

М у ж и к. Хиба тобі багато треба?

Ц и г а н.

Та поки що, то буде з нас,
Неси за мною.

М у ж и к.

Так як раз,
Щоб так, без торгу, і поніс?

Циган.

Та ти бо дуже вередливий,
А дай я оберну тебе в коняку;
А щоб конем не був брикливим,
Вчеплю ке цурку на мордяку!
Нуж, ну, давай скорій свій ніс!

Мужик (з ляком відступає). А хай
тобі присниться біс! (Втікає).

Циган (кричить).

Валю, валю, переймайте,
Злодюзі утекти не дайте!

Соцький (біжить з двома по-
нятими).

А хто тут гвалтує,
Начальство турбує?

Циган. Ловіть ворягу, переймайте!

Соцький. Деж злодій?

Циган. Он він, доганяйте!

(Чоловіки побігли і приводять му-
жика з мішком).

Циган.

Загляньте ви йому в торбину,
Побачите, що там овес.

Мужик. Овес і є, овес, еге-ж!

Циган. Хай вилізуть тобі бань-
ки із лоба, коли не овес!

Халява (одягнений козаком ви-
бігає).

А хто зараз гвалтував?
Що тут вчинилось, яка дивина,
Народу багато, а бійки нема?

Соцький. Оцей та в цього вкрав
овес.

Мужик. Та бреше циган, як той
пес!

Циган.

Коли не вкрав,
Чого-ж втікав?

Мужик (показує на цигана). Бо
він хотів мене конем зробити.

Халява. Що-ж треба вас тут
розсудити. (До цигана). Овес у тебе звід-
дки взявся?

Циган. У мене, батечку, вродив.

Халява. А деж вродив: на по-
лі, чи в городі?

Циган. Де слід там і вродив, тай
годі.

Халява. А чим его ти змолотив?

Циган.

Ще й молотить його, на віщо?
Хиба я вже за всіх дурніщий?

Халява. То так ти вмєш хліб
робити?

Пан Х. (регоченься). Ой будуть
цигана лупити!

Халява (починає бити цигана ма-
лахаєм).

Оце тобі, вражий сину,
Наперед, щоб не брехав,
Щоб циганячу натуру
Ти на других не звертав.

Циган.

Ну, годі — годі жартувати,
Вже й так аж піт мене облив!

Халява.

А щоб науку ти вхвалив,
Халяндри мусиш танцювати.

(До пана).

Тепер, вельможний добродію,
Ми просимо вас вибачати,
Та автора поменч картати,
За цю незграбну лицедію.
Цигане халяндри вам потанцюють,
Мене-ж горілкою та медом по-

[частують,

На тім і скінчиться сія інтермедія,
Рядно закриєм і finita comedia!

(Циган і циганка танцюють ха-
ляндру).

Пан Х. (роз'охочений, притупує
ногами).

Оце так—так! Не вдержу й ніг!
А стійте, годі вже цієї!...
Максиме, швидч утни моєї!

Бандурист (хоче грати).

Хаїм (до пана). Хтось кіньми до
корчми підбіг!

Пан Х. Грай, Максиме, бо ніг не
вдержу! (Починає танцювати).

ЯВА 3.

Ті-ж, Дорош, Свирид, Оверко і Хома Брут.

(Входять співаючи).

Три діди, три діди
Полюбили бабу,
А четвертий манісенський
Причепився з заду.
Трем дідам, трем дідам,
Баба дулі тиче,
Четвертого маненького
За цуприну емиче!...

Пан Х. Дороше, ти?

Дорош. Здорові будьте, пане!

Пан Х. А звідкіля це й куди?

Дорош.

Не чули нашої біди?
У хуторі в нас коїться погане:
Панна наша помирає!

Пан Х. (зітхає).

Шкода! Хай Бог її приймає,
В руці Создателя єсьми!

Дорош.

Це з Києва вернулись ми,
Ось і псалтирник з нами тут.

Халява і другі (впізнавши Хому).

Відкіль це взявся, Хомо Брут?
Куди ти з хутора пропав?

Хома. Колиб я все вам розказав!...

Дорош (до других козаків).

Гайда в куток, аж ген он в той,
А тут нам быть... якось не той...

(Пішли в куток, там сіли за стіл,
жид подав їм горілку).

Халява (до пана Х.).

Оце той, пане, виконалець,
Богині Талії коханець!

Пан Х. (зрадив). То візьмо його
з собою.

Хома.

Уви, цього не можна учинить,
Дондеже обречен судьбою,
По волі привелебного ректора,
Тяжкою службу відслужить,
Даби во вперед текущі дні,
Приять велику і богату милость.

Пан Х.

Що ректор тут вмшавсь шкода,
Сваритись з ним нам не рука.

Халява.

То розкажиж нам, звідки взявся,
Що за причина така?

Хома.

О, друзі, братіє! вникайте,
Міркуйте та на вус мотайте.
Як тільки я в хліві приліг,
Коли це чую: загуло!
Потім неначе хтось пробіг
конем!... Дмухнуло, мов крило
Якої птиці... Сон знеміг
Раптово... Чи заснув? — Не знаю.
Прокинувсь, очі розтуляю,
Вдивляюся і бачу: відьма
Ввіходе в хлів, іде до мене
І вітрища страшенно більма!...

Всі.

Чи ба, яка страховина,
То певно відьма, то вона!...

Хома.

Бере за голову мене, нагнула
І в мить на спину мні плиснула,
І ну метлою мене хвоскати!...
Чимало я їй возив,
А потім сам на неї сів,
Та як почав уже шмагати,
Вона тогді пищать, кавчати!...
Нарешті вихрем обкрутнулась,
І в мент у панну обернулась,
Упала, стогне... зирк! Це та,
Що в Києві, немов свята,
На мить звисає перед мною.
„Ой Хома, каже, я вмираю!“
Що потім сталося зо мною,
Куди поділось все — не знаю?
Прокинувсь вранці, похмелився,
І ледве — ледве роздивився,
Що я в бублейниці у хаті.

Всі.

От і нехай який мудрий вгадає,
Чого на світі тільки не буває?...

Хома.

Не вспів очуматись як слід,
Аж шусть, вбігає в хату дід,
Наш страж із бурси і гукає:
„А йди до ректора, шукає
Давно тебе, щоб швидч послать
Над мертвим псалтиря читать...“
Прийшов я, став було казати,
Щоб иншого кого послав,
Що я зовсім забув устав...
Так він велів мене звязати...
Дядьки, спасибіг їм, скрутили...

Пан Х.

Чого-ж ви, хлопці, осовіли?...
Ну що-ж? Хомі псалтир читати,
А нам пора і в путь рушати...
Жиде! Бери барило швидч на віз,
Поїдем зараз ми до мене в ліс,
А потім до мого двора.
А ну-ж, збираймося, пора!

Халява.

Працавай-же, друже, Хома,
Здоров зоставайся,
Як скінчиш благополучно,
У Київ вертайся.

Всі (відхобячи).

Як виїхав пан хорунжій
У поле гуляти,
Перевісив через плече
Сагайдак багатий.
Грай море, грай сине,
Гайда — гула — гу! (Пишли).

Дорош. А ходи, пане хвилозо-
пе, до нас. Господь Бог з ними, з онти-
ми панами, — сідай лиш отут поруч, по-
говоримо та хробачка заморимо і руши-
мо далі. (Наливає і частує).

Хома (сів). То так, дядьку, ти ме-
ні і не скажеш, з чого ваша панна за-
хворіла? (Випив).

Дорош. Господь з ньюю, хай собі.

Свирид. А вжеж!

Хома. Давно вона хворіє, чи мо-
же оце свіжо спричинилось?

Дорош. Знов таки своєї!

Свирид. Цікавий!

Хома. Хатня вона у вас, чи мо-
же більш жила по людях?

Дорош. Траплялося усяк.

Свирид (до Хоми). Та ти бо не
вїдайся, ненавидю!

Хома. З людьми як вона пово-
дилась?

Дорош (наливає). Краще випемо!
(Пють).

Свирид. Господь вже з нею!
Може вже й померла, то нехай над нею
земля пером.

Хома. А вчилась де вона?

Дорош. Вчилась де?

Свирид. Вчись, — не вчись, а як
підє на гріх та на безголівє!...

Хома. Сварлива була, чи?

Дорош. Траплялося і сяк і так...

Свирид. Та не руш її. Господь
з нею тай годі. А от краще угадай, від
чого місяць в небі світить?

Дорош. Штука угадати: від
того світить, що є чим. Не булови чим,
не світивби.

Свирид. Ба ні! Господь так
звелів. „Світи!“ сказав. От він і світить.
Ходино, гей, Дороше, почоломкаюсь з то-
бою. (Цілюються).

Дорош (до Хоми). Ну, а скажи
мені, чому вас там у бурсі вчать: чи то-
му, що й дяк читає, чи иншому чому?

Свирид. От про це, то я вже
й не питавби, бо так призначено йому
і він розуміє, а правда? Хома! Дай по-
чоломкаюсь з тобою.

Хома. Чому не почоломкатись,
а тільки... (Цілується).

Дорош. Ну, стривай, стривай, я
тебе питаю... О то, що дяк в церкві чи-
тає, чи воно вписано у ті книжки, що
в бурсі вчать?

Свирид. О, Боже мій, Боже
мій! Ну і на віщо так казати? Як Божа
воля вчинила, то й не слід перемінати
— гріх!

Дорош. Я хочу знати, як воно в книжках?

Свирид. О, Боже мій, Боже мій! Ну і на віщо? Дороше, почоломкаємось зі мною! *(Цілюються)*.

Дорош. Я неодмінно піду в бурсу, там вивчуся всему, всему!

Свирид. О, Боже мій, Боже мій! Бідний я, бідний, нещасливий! *(Падає на стіл і плаче)*. Другим легко живеться, а мені?...

Хома. А чого це ти, дядьку, розхлипався?

Дорош. Бо хоче, сіромаха, випить. *(Наливає)*. На, на!

Свирид *(не)*. Нема в мене ні батенька, ні неньки, ні братика, ні сестриці! Сирота я на світі! О, Боже мій, Боже мій!...

Хома. Ія, панове, сирота, ось відпустіть мене на волю, спасення своїй душі заробите!

Свирид. Давайте, пустимо його, воно-ж сирота. Нехай собі йде... О, Боже мій, Боже мій!

Дорош. Ні, не пущу, я з ним поїду в бурсу і вивчусь всему, всему! Ке, почоломкаюсь з тобою? *(Цілується з Хомою)*. А потім я знов зв'язу тебе, щоб ти не втік!

Хома. Нема у вас, панове, Бога в серцю!

Дорош. Я-ж хочу в бурсу, а як уже мені чого забagnetься!...

Свирид. Ну і на що отаке казати? О, Боже мій, Боже мій! Бог в порядкував все як слід і Бог з ним, хай все так і буде, а ти, Дороше, не мішайся в це діло... Почоломкаюсь з тобою! *(Цілюються)*.

Хома. Не добрі ви люде, Бог з вами! Ну, коли вже так, давайте, допемо останки, тай рушимо далі, вже смеркає. *(Бере чарку і промовляє)*.

О горілице, великая мученице,
Прошла ти крізь вогонь і воду,
Приходиш і нашу немощну утробу,
Приводиш нас у біду — пригоду.
Як взяли тебе з винниці,
Та наляляли в скляниці,
Посадили за стіл, на лавиці,
Почали з тобою панькатись,
Почали тобі кланятись.
О, славно мученице горілице!
Сама ти у золоті ходиш,
А нас до рубя доводиш,
Розумних дурними,
Богатих бідними,
Підданими робиш.
Подобаешся ти попам і панам,
Всім неборакам сірим і нам.
Як ми тебе напиваємся,
Злиднями пишаємся,
Богатирями вбачаємся,
З кожним братаємся,
Як індик надуваємся,
За чуприни тягаємся,
В болоті валяємся.

Дорош.

Та цур же їй, пек, проклятій грі-
[ховодниці,
Сім кіп болячок, пекельній звод-
[ниці!

Хома.

Проклинаю тебе, від ніг до лоба,
Іди під три чорти діявольська ху-
[доба!

Не йди до голови,
Не завдавай нам біди,
А йди до брюха

Та вижени звідти нечистого духа!...
Ось і вся вам промова моя.

(Хоче пити, але в цей мент у стіні з'являється особа панни).

Панна. Ох, Хома, помираю я!

Хома *(з ляком кинув чарку)*. Вона, відьма!... Ви чули, бачили, вона?

Всі. Нічого ми не бачили!

Хома. Тікати скоріше відціля!
(Вибігає з хати).

Дорош. Та це нам пеня оцей бурсак! Чи він це бува не з п'яну, або може очі засліплює? Здається не багато ми й випили: кварти зо дві не більше, та чи й випили? А може це він задумав задати драла? Гайда мерщій доганяти!

Свирид. Пустіть його, він сирота... О Боже мій, о Боже мій! *(Всі пішли, інші швидко, а інші з повагою)*.

Дорош *(зукає)*. Держи, лови, вяжи!

ЗАНАВІСА.

При виставлюванні „Вія“ на сцені все 4. дію опускається і тому її не друковано.

Ред.

Дія V.

Велика кімната, перегороджена коллонами, за котрими по середині розіпнута чорна завіса, відкіля видко труну, у котрій лежить панна. З боків горять дві воскові свічки; з одного боку лежить на столі товста книга в ремінних окладках.

ЯВА 1.

Панни сусідки і нянька.

Панни.

Сумною звісткою, вмить оголо-
[шеною,
На горе нам прийшлося тут з'я-
[витися,
Над подруженькою слізми вми-
[тися,
У розцвітній добі смертю ско-
[шеною.

Нянька.

Чи їй воленьки не було
У роскошах пожить,
Чи їй доленьки не було,
У добрі походить?
Забагнулося чого —
Все з'являлося,
Заманулося чого —
Все скорялося.

П а н н и.

Сумною звісткою і т. д.

1-а П а н н а.

Роскажи будь ласка, голубулько,
[нам,
З чого таке лихо з'явилося вам?

Н я н ь к а.

О, колиб я раніш догадалася,
Що в нерівню вона закохалася,
Увесь світ-би облітала я,
Зіллячка того придбалаб я,
Що від любовців відволожує,
Від лихих людей вас відхожує.

1-а П а н н а.

Негаданне горе, несподіване!

2-а П а н н а.

І в сні нам про це не марилося!

Н я н ь к а.

Скоїлось, як на гріх, це торік
[по весні,
З прощі, з Києва, ми вернулися,
Стала схнуть вона та жахатись
[у сні
І що Божий день більш задуму-
[ватись...
Вже як немощна була, то при-
[зналася,
Що в нерівню вона закохалася.

1-а П а н н а.

Колиб же знаття, де зілля те буває,
Що серце дівоче під розум скоряє.

Н я н ь к а.

І благала мене і наказувала,
Щоб отцю я того не розказувала,
Тільки-б воленьку їй уволила я,
Щоб подружечок преклонила я,
Та щоб каялись по ній,
По голубонці моїй!

1-а П а н н а.

Яка-ж тяжка печаль лунає,
В твоїх сумотних словесах,
Нехай вже Бог їй приймає
І дасть їй спокій в небесах.
Ходімо-ж, сплетемо їй вінок
Із найкращих пахучих квіток!
[*(Пішли).*

ЯВА 2.

С о т н и к *(входить тяжко засму-
чений).*

Чи є де у світі тяжчеє горе
Над те невимовне, що встигло
[мене,
Ллються мої слези, як річка у море,
Душа у молитві до Бога лине;
А хто-ж розібе тяжкою цю тугу,
Хто розгорює, розваже мене?
Пішов би я віку дожити до лугу,
Так старий... вже до землі мене
[гне!...
Ох у одинці, як в полі билинці,
В забутті безславному вік змар-
[нують,
Та найлютіща, найтяща година
В яку нема кому й ради подать.

ЯВА 3.

Дорош і Хома входять.

Х о м а.

Великоімені тому панові
І привельможному сотникові
Найнище уклоняюсь! *(Кланя-
ється).*

С о т н и к.

Хто ти еси і звідки, і якого роду?
Та як і на імення, скажи, тя звуть?

Х о м а.

Із бурсаків, аз есьм раб Божий
[Хома Брут]

С о т н и к.

А хто, скажи, був твій отець?

Х о м а.

Не відаю, вельможний пане.

С о т н и к.

А мати хто була твоя?

Х о м а.

І матері також не знаю.
Звичайно, здраво розмипляя,
Повинна була бути й мати,
А хто вона була і звідки,
Коли жила і як — сказать
По істині, то теж не знаю.

С о т н и к.

Коли ти познайомився, признайся,
З моєю безталанною дочкою?

Х о м а.

Не знайомивсь з роду — віку,
Вельможний пане, з панночками;
І скільки не живу на світі,
Не мав ніколи з ними діла.
На віщо-б мав їх зачепати?
Та цур їм, по просту сказати.

С о т н и к.

То якже те нам розтлумачить,
Що їй зхотілося призначить
Тебе, по ній псалтир читать?

Х о м а.

Господь-Бог знає про тее.
Доводилось не раз чувать:
Пани під час сплетуть такеє,
Що й грамотніший не розв'яже;
Та й поговорка є така:
„Скачи, враже, як пан каже!”

Д о р о ш. Я чув таку і від дяка.

С о т н и к. Чи правду-ж кажеш,
пане хвилозофе?

Х о м а.

Та хай мене нечистий вхопе!
Та щоб мене тут перед вами
Небесний грім торохнув так,
Щоб не зіставсь із мене й знак!

С о т н и к *(до неба зводить очі).*

Его і власть і суд над нами.

(До труни.)

Колиб ти, доню, довше прожила,
Я певен, що правда на верх би
[сплила.

Сказала: нікому не давай читати,
А пошли у Київ, аж до бурси тату,
Щоб привезли бурсака, Хому
[Брута,

Хай молиться три ночі по мені.
Потім додала вже, ніби у сні:
„Він знає!...” І очі закрила.

Що знає? — Почує могила! (До
[Хомі]).

А може постник ти великий,
Життям святим відзначивсь їй,
Чи добродійними ділами,
Що так вподобала вона тебе?

Х о м а.

Хто я? — Та я, вельможний пане,
Лиш непристойно говорити,
Та я, вже нічого робити,
Сказати вам без обиняків,
Я з найшкідливіших бурсаків:
Під четвер страстний, у ніч —
Забравсь к' бублейниці на піч...

С о т н и к.

Ну, годі, так призначено
Тобі з сьогодні починать.

Х о м а.

Осмільюсь, вашеці, сказати...
Коначне, аз есьм чоловік, —
Письму святому врозумлений,
По сорозмірности, то й слід
Читати, коли письменний...
Тільки на цей раз, думка така,
Диякона треба, або дяка —
Вони до цього призвичайні
І знають обиход, як треба,
А я... Тай глас мій не печальний
І сам я так... якась незграба!

С о т н и к.

Ну, годі ка зна що плескати,
Що заповідано, зроблю;
Заслужиш—будеш нагороду мати.
(Грізно).

А шуткувати я не люблю:
Півсотні нагаїв скоштуєш зразу
Як не послушаєш мого приказу.
[(Іде до труни)].

Х о м а (у бік).

„Півсотні!“ Аби спина кріпка,
Смашенька з часником утрібка!

С о т н и к (до мертвої).

Я не об тім печалуюсь, моя ди-
[тино,
Що ти в початку літ веселих, мо-
[лодих,
На горе і печаль покинула мене
[старого,
Найбільш шкодую я, голубонько
[моя, об тім,
Що в вік вже не впізнаю ворога
[того,
Котрий в порі твого квітчастого
[розвитку,
Тебе так люто вирвав із обій-
[мищ життя.
Колиб дізнався я, хто зміг поду-
[мати
Зневажити тебе хоч словом при-
[крим,
То свідок Бог, не вздрів би він
[своїх дітей,
Як що такий старий він, як і я,
Ні отця, ні неньки, як що він
[юних літ;
І тіло його викинуто булоб у степ,
На покорм птиці хижій та звіря-
[ці лютей...
Горенькож мені, моя ти полева
[ягідко,
Зозуленько моя ти, моя ясочко;

Що проживу мій вік останний
[без утіхи,
Втираючи дрібні слізоньки полою,
Котрі річкою течуть з моїх ста-
[рих очей;
Тоді як ворог лютий буде весе-
[литись
Та з потання глумитись над дров-
[ним старцем.

ЯВА 4.

Нянька і Панни сусідки (вносять цвіти).

Панни і Нянька.

На вічну розлуку тебе ми квітчаєм,
Прийми ти останню від нас по-
[слугу,

Квітчаючи тя, ми гірко ридаєм,
В тобі бо теряєм щиру подругу.

(Поклавши на труну квітки відхо-
[дять]).

Сотник (показує Хомі, де стати).

Тут мусиш ти псалтир читати,
А я піду листи писати,
Гостей скликати на ралець,
Дочку зряжати під вінець!

[(Пішов)].

Х о м а.

Ну що-ж, три ночі відроблю,
Червінців жменю зароблю,
Жупан собі такий утну!...
Над ким читати му, а ну?
(Здалека дивиться на мертвоу).

Дівча, ще молоде, гарненьке,
А личко ніжне та біленьке!
(Сніває).

Та чи се-ж тая квітка полева,
[пахуча,

Що всю долину розкішно вкра-
[шала,

Що вітрець на неї холодний по-
[дунув,

Вона, й не розцвивши, раптом
[зовяла?

Та чи се-ж той дуб височенний,
[що вчора

Могутно, розкішно та гордо бував,
А нині вже він лежить верх ко-
[рінням,

Бо налетів вихор і дуба зломав.
Так і твоя, красо, юна дівчино,
Життя молоде, швиденько про-
[йшло,

Вчора жила ти, а нині прахом
[стала

І ім'я з тобою у труну пішло!...

(Підходить блище і пізнавши жа-
[хається]).

Відьма!... Знов вона, я пізнав її...
О, Вишні сили, захистіть мене!...

Хоч очі її ніби й закриті,
Вона всеж дивиться так гостро!

(Приглядається).

А то що? По щоці он потекла
[слеза,

То не слеза, то крапля крові!
Та що-ж це коїться і де я?

(Закриває долонями очі, помовчав).

А може то мені здалось,
Що то вона?... А вжеж здалось...

(Поглядає скося).

Хочби й вона, то вжеж померла
І вже не встане з домовини,
Бо слова Божого боїться.
Хутчій приймусь псалтир читати...
Булоб найкраще не дивитись
І страху ніякого не булоб...
Та чи справді-ж я злякався?
Серце стука в перебії!...

Це випив лишню, через те
Мені й здалося не віть-що!
Мабуть не можна тут курити?
Оце зовсім вже не гаразд.
Якби курнуть і страх пройшовби...
Хиба понюхатъ тютюню?...
(Вийма папушу з кишені і нюхає).

А добрий тютюнець, міцний!
Ну що, як справді вона встане,
Підійметься та вигляне з труни?
О, ні! (Перелистовує). Відкіль

[почать читати,
Либонь вже щось я й не збагну?!
Ну що, як справді підведеться?
Щось хруснуло? (Дивиться на
[мертву). Ба ні, лежить.

А що як візьме та й устане?
(Чутно співають півні).
Ага, он півні вже співають.
Чи другі вже? Колиб ще треті,
Тоді відьмам вже швандять зась!
(Глянув на труну).

Га? що? Чия то голова
З труни, неначе, виглядає?
Підводиться!... Либонь встає!
Уже виходить з домовини!...
До мене хоче приступити!...
Швидч заклинаніє втворити!
(Обколоує себе навкруги).

Хрест на мені,
Хрест на спині,
Із боків скрізь хрести,
Хрест мене захисти.

Панна (ставши перед труною,
співає).

Прийди до мене, Хомо, хоч на хвилину,
Я-ж вся до тебе, милий, серденьком лину,
Ох, прийди, прийди, любий козаче,
Душа моя наболілая вся по тобі плаче!
(За кулісами ніби луною відбивається
остання стрічка).

Хор.

Душа моя наболіла вся по тобі плаче!

Хома. Мені жаль її і страшно!

Панна.

Яж тебе, любий, обійму і приголублю,
Тоді тільки спізнаєш, як тебе люблю,
Полинем з тобою до моєї хати,
А моїж то хати, розкішні палати.

Хор.

А мої-ж то хати, розкішні палати!

Хома.

Серце умліває, розум мутніє!...

Панна.

В моїм підземнім, розкішнім царстві,
Ти будеш найперший у всім господарстві,
Ходімож, ходімо, мій любий, зі мнсю,
Я буду там вічно твоєю рабою!

Хор.

Я буду там вічно твоєю рабою!
(Панна стає невидима).

Хома.

Ніби спів той дивовинний лунає у хмари:
Чи це мрія, чи це чудо, чи мара, чи чари?!

Чи у сні все це, чи в яві?
Мов заморок мене обняв!
Затихло... ну, пора читать,
Уваг ні на що не звертатъ,
То й пройде страх!

(Чутно шелест, тихий гомін, далі
свист і тріскотня).

Либонь щось знову?

(Виліта зза кольон труна і почи-
нає зі свистом літати по кімнаті і над
Хомою).

Труна і сонм підземних сил,
Летючі миші, упирі,
Кругом труни, в низу, в горі!...
Я чую вітер від їх крил,
Вони регочуться, шиплять,
Скрегочуть, квакають, свистять,
Невпинно клацають зубами,
Вони хотять мене пожратъ?!
(Труна щезає за кольонами).

Панна (знова з'являється).

Найпрудчого пошліте змія,
Хай приведуть скоріше Вія!

Голос (за кулісами).

Гей, де ти, швидче, Фарнагія,
Цариця каже вести Вія!

Голоси. Ведіте: Вія, Вія, Вія!
(Панна зникає).

Хома.

В очах усе вже помутилось
І серце битись зупинилось...
Уста сціпляє смертний страх!
Кого ведуть то?

(Упирі, відьми, ворони, кажани і уся-
ка чортovina навкруги Вія в'ється).

ЯВА 5.

Віей. Підніміте віка, не бачу й стін.

Хома. У жилах кров замерла... Ах!

(Упирі піднімають Вієві віка).

Віей (побачив Хому). Беріть, ха-
пайте, ось де він!

Хома (падає мертвий, одні про-
валлюються, другі вилітають, а інші
виповзують).

ЗАНАВІСА.

Апотеоз.

Між кольонами завіса підіймається, там видно пан-
ну, котра сидить на огненнім кріслі, перед нею на
вколішках стоїть Хома, панна йому передає атри-
бун влади.

Хор духів.

Тепер нам радість жаданна з'яви-
[лась,

Що наша цариця розвеселилась,—
Коханець з'явився перед її очі
І світом засяяв у царстві ночі!
Тьмо возликуй, от сна пробудись,
Радісний гимн у підземії несись!...

КІНЕЦЬ.

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001023702446

БІБЛІОТЕКА ПОДІЛЬСЬКА ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА В ТЕРНОПОЛІ

видало і продає:

I.

С. Біла „ПОШЛУНОК ЮДИ“ пєса на 4 дї	2 зл. — с.
„ДІТИ АГАСВЕРА“ трагедїя на 5 дї	2 „ — „
М. Білянський „АРЕНДАР У КЛОПОТІ“ комедїя на 4 дї	1 „ 20 „
М. Вацак „ЧАР ОДНОСТРОЮ“ комедїя на 3 дї	2 „ — „
В. Герценкович „МАМОНА“ пєса на 5 дї	1 „ 50 „
В. Гринченко „ЗА БАТЬКА“ драма на 5 дї	2 „ 50 „
Ковч. Лисенко „ЖИВИ ПОКІННИКИ“ комедїя на 3 дї	2 „ — „
В. Мартинович „ДОСИДЖУВАЛА ПОСАГУ“ комедїя на 3 дї	1 „ — „
„ГРІХИ МОЛОДОСТІ“ комедїя на 3 дї	2 „ — „
„МІЩАНЕ“ драма на 5 дї	1 „ 50 „
„ПАМ'ЯТІ МОГИЛИ“ ескїз на 1 дїю	— „ 80 „
„ПОТЕРЧУК“ пєса на 5 дї	1 „ 50 „
„ТРЬОХ ДО ВИБОРУ“ комедїя на 3 дї	2 „ — „
Б. Рудий „ВІЛЬНЕ ЗАСОРОМИВСЯ“ комедїя на 2 дї	— „ 80 „
І. Тобілович „ПАЛІВОДА“ комедїя на 4 дї	1 „ 50 „
А. Шаповський „КУМА МАРТА“ драма на 5 дї	2 „ — „
В. Чубатий „ВОСКРЕСЕННЯ“ пєса на 4 дї	2 „ — „
К. Федорак „РЕЗУЛЬТАТИ ДО ВІДНЯ“ комедїя на 1 дїю	— „ 60 „
„ПОБЕРЕЖНИКИ“ комедїя на 1 дїю	— „ 60 „
П. Франко „ЗАХАР БЕРКУТ“ історична драма на 4 дї	2 „ — „
М. Старицький „МАРґЕСЯ БОГУСЛАВКА“ іст. драма на 5 дї	6 „ — „
М. Кропивницький „БІ“ комедїя на 5 дї з партитурою	12 „ — „

В ДРУКУ:

„НЕЧИСТА СИЛА“ комедїя на 4 дї
 „МАРМУЗЕЛЯ“ комедїя на 3 дї
 „ПРАПЛЬ ТИМКО“ комедїя на 4 дї

II.

ДІТОЧИЙ ТЕАТР:

Е. Гудий „РУСАЛКА БІЛКА“ драма на 3 дї — 60 с.
 „ЩЕ ТОЙ НЕ ВРОДИВСЯ, ЩОБ УСІМ ДОГОДИВ“ —
 [на 1 дїю — 40 с.]

III.

Подільська Театральна Бібліотека має на складі і продає

Б. Бузнівський „МІЩАНКА“ повість	— 3 зл. — с.
І. Білена „МОЯ СНОВІДЬ“	2 „ 50 „
Е. Гребінка „ЧАЙКОВСЬКИЙ“ повість	5 „ — „
О. Маковей „ЯРОШЕНКО“ повість	4 „ 50 „
І. Мельник „НА КАМЧАТКУ“ спогади	3 „ — „
М. Старицький „ОБЛОГА БУЩІ“ повість	1 „ 70 „
А. Чайківський „МАЛОЛІТНИЙ“ повість	2 „ — „
„НЕ БУЛО ВИХОДУ“ пов.	1 „ 70 „
„ПАНІЧ“ повість	5 „ — „

Замовлення плати по таким адресам:

Подільська Театральна Бібліотека — Тернопіль

Книгарня „Національна Думка“ — Шолохова — 11 дні Ринка 10.

В. А. Старостово — 170 East 4th Str.

В. Ковалів — Winnipeg, Man. — 306 Main Str.

STAROSTWO TERNOPOL

Egzemplarz obowiązkowy

Nakład 3000 egz.

dnia 20/X 1928